

ХАЛЬМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Хальмг таньгчын болн Элст Балгьсна комитетсин, куч-кблсчрин депутатирин Таньгчын болн Балгьсна Советсин газет

№ 65 (2898)

1957 дж. августин 11

Увнь 20 деншг

Тосхачнрин эркин төр

Мана тосхлтин халхин управленя коллектив шидр гарсн КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмудин Советин, амтн баях, гермуд орн-нутгтан бярхиг элвяхин туск тогтавриг ик байрта кевар тослж таасцхав.

Тер тоот ним учрта болджана. Гарсн тогтавр болхла кбдлмшч улсин сә хяадж, ирх 10-12 жилас кбдлмшч улс дулан, цевр-цвр, сарул саяхн гертә болтха, кбдлмшч улс баядг герар бичә түртхә гидж зәжана.

Хальмг таньгч болхла шинәс тогтдз баях, гарсн газрун ирджәх улсиг, герар цугтагивнь, ирм цацу тетгдз чадшгонь ил болджана. Омнасьн бярчкесн, белн дала гермуд баяхш, баях гермудинь болвчн, школ, больниц нань чигн гермудинь мел шинәс бярх болджана.

Тер тоот кбдлмш цугтан мана тосхлтин халхин улсин эркин төрн болджана. Бидн коллективарн социалистическ дбрлдә делгрүлд, тер хооран саагдшго кергт ик оньган бгәд, эндр болджах эврәннь сән бдрән кбдлмшиннь дэврәр тослж баянвдн.

Мана управлень болхла ик зууднь амтн баядг гермуд бярнә. Ахр болзгт 17 гериг босхад, чиләгәд, тер гермудин 109 пәтрт саянәр кбдлмш келд тосхачнр орцхав. Эндр болджах эврәннь сән бдрт нерәддз деернь бас 22 пәтртә гермуд чиләдз, тосхачнр орулджана. Дакад болхла, эн сарин 20-д школин 2 давхр гериг чиләгәд эдлггнд бгч баянвдн. Тер школ болхла 400 күүкд-кбвуд сурх, цуг зүсн-зүул кабинеттә болн дотран библиотектә, буфеттә болджана. Элст деер ик гостиниц бярдж баянвдн. Июль сарин зураг 103 процент күүцәвдн.

Тер тоот кбдлмш чидлән әрвлго, эрдман хармнго, шундж кецхәсн улс эндр болджах тосхач улсин сән бдрлә мбрәлгәд, ик гидг ханлт авч баянвдн.

Комсомолец Манджиев Константин эврәннь урчудин бригадарн даалгьврән хойр холвдз күүцәнә.

Куцеков Петр болхла түрүн болдж Элст балгьсна тосхач ирсн кун болджана. Ирснәс нааран урчудин бригад толгьалад, 2-3 норм күүцәгәд, дамждз бггдг, балгьсна комсомолин комитетин улан вымпеләр ачлгдсн.

Ходжиев Евгений—ширдәчирин бригадир, Башангинов

Николай—каменщик, Чулчинов Д., Ангучинов А., Бадмаев И.—урчуд, Дентелинова М., Попенко И.,—штукатурмуд, Улашкиев Т.—шофер, Нюрюлдеев, Богданов—столярмуд, кбдлмшч Лиджиева К. Хонинова Н.—эди зурагьан хойр холванднь күүцәдг улс.

Болдырев В. К.—тракторист, „ДТ-54“ болн бульдозер хойрт селн кбдләд, 250 процент күүргдз зурагьан күүцәгәд, зогслг угагьар элсәр объект тетгнә.

Комсомолк Полина Даванова штукатурн кбдлмшин Туск инструктор болад, ирснәс нааран кбдләд, эндр болджах сән бдртән белгдз, цагаснь урл 21 күү 4-ч разрядта штукатур болгьдз сургьдз гаргьв.

Дакад болхла бидн тосхлтин үнтә материалмудиг—шлаковата болн харгьасиг хулсар сольввдн. 7 хошагьад давхр 8-д пәтртә гермуд, хулсар эрсинь бярәд, 161 кубометр харгьа әрвлвдн, мбнъгәр болхла элвг 80000 арслн әрвлгдв. Тингчкәд буркдг материал—шифер, черепиц уга болсн учрар, белн гермуд төгел уга баяхлә, эрсднь газагьаснь наадж-хадх плиткәсәр орагьинь буркәд, эрсинь штукатурить кеввдн. Эн кбдлмш болхла бярсн гермудиг төгскәд, амтн ордж пәтрлхиг шулудуль.

Тер тоот болхла мана тосхачнрин сән кбдлмшин аш болдж баянә. Болв саянлә зергләд, дуту-дунд бас баянә. Маниг иир ик муугьар тетгльгнә халх организацмуд тетгнә. Келхд балгьсна промышлен комбинат (толгьачнь Манышев) джилин эклцәс авн 10336 кубометр хар чолу бгч баянәсн, 1860-хи кубометр бгв. Иим-иим йовдмудас кблтә тосхлгьна кбдлмш дуту-дунд болна. Дакад болхла шишлнъ бийсдмдн дуту-дунд бас баянә. Кбдлмш эклхин бмнәс нарядинь кбдлмшчнрт бгч, үн-шаньгинь соньсгдхш. Дамшлгьтә кбдлмшч улсин ашнь цаялгьдхш, куч-кблс бурдәлгьн ода бийнь куц биш. Тер тоот дуту-дундан дарунь чикләд, цугьарн чидлән негдүләд, КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмудин Советин тогтавриг, мана бнр-бргн төрсн орн-нутгин цуг тосхач улсла хамдан, тим ик чинртә, туста заавриг социалистическ дбрлдә делгрүлдз күүцәхвдн.

Л. СЕМИБРАТОВ,
2-ч тосхлтин управлень на-
члә ник.

Культурн учрежденьсин кбдлчнрин чинртә төр

Теегин хаалгьар джирлзәд мотоцикл гүүв. Чапаевин нертә совхозин библиотекин заведуюш Михаил Савин збвәр кунд дегтрмуд авсн мотоцикләр гүүлдз йовсн эн баядз. Терүнә йовх хаалгьн трактористнриг халәдз гарв. Минь одахн, олн зүсн дегтрмудтә эргәд йовдг библиотек эн бригадур бас авч ирлә. Терүнәс нааран тавн хонгас улу давад уга бийнь, Савин дакад дегтрмуд шинәс күүргхәр адгьдз йовна.

Полевой станд дегтр умшдан дурта учетчик Дорджин Цагьан Савиниг байртагьар тосв. Асхидан, амрсн цагтан, трактористнртән күүргдз келх, олн зүсн зәнъгс соньсхар Дорджин Цагьан седнә.

Эднә библиотечкд шин дегтрмуд немәд бгчкәд, талдан бригадмуд болн фермс темцәд Савин гарад гүүлгв. Иигәд, бдр болгьн гилтә йовгдн. Кесг олн дегтр умшачнр теетг кбдлжәх цагт, централн усадьбд Савин тесдз суудж чадхи. Механизатормудт болвчн, мал халәдг улсд болвчн, Михаил Савин үнтә болн кундтә гичинь болиа. Асхиднь, теегин агьу харнъгурад олсн цагла, кбдлмшчнрт таасгдсн дегтрмудиг умшдз бгәд, теднтә күүр-күүндвр кенә, шинәс гарчәх политическ, селәнә эдлахун туск болн художественн дегтрмудтә таньдулна.

Сарпинск районд культурн учрежденьсин кесг кбдлчнр эврәннь кергән ик бргмжтәгьар болн дурн седклән тәвдз келдәнә. Жарково гидг күүтрин библиотекин заведуюш Новоселова Марийиг, гартан дегтртә бригадмудар эргдз йовсннь даньгин үздз болхмн. „Мана Маша“—гидж тедн уунә тускар келцхәнә. „Гигант“ гидг колхозин колхозникуд Новоселова икәридждлв. Полевой станд энүг ирхлән, цугьар даньгинд байрлихана. Колхозникудт кесг шин зәнъгс эн авч ирджәнә. Мана орн-нутгт зургьадгч тавн джилин зурагьар халәгдсн селәнә эдлахун болн культурн тосхлт ягьдз күүцәгдлз йовхинь, Ставро-ганцхн Курочкин бурта. Иим

Эн үгмүд збвтә. Тундутовин клубин заведуюш үр Курочкин мал халәдг улст культурн амрлгь бурдәхәр нам ухалдз чигн баяхмн уга. Мана фермүр цаялгьврин бригад, клуб юнъгад эс илгәджәхмб?—гисн мана сурврт, „маниг угагьар чигн баянвдхәт“—гидж Курочкин санамрар хәрү бгнә.

Алнь болхмн! Келн амтнә чеджәр келгддг билгин тууджтүүкд дурта улсин тускар Тундутово гидг селәнә колхозникуд ик сән дурни үндсәр таасдз, нег цагт келцхәдг билә. Ода болхла, цугьар унтрдз, нәр-наад гаргьдг кружокснь нам кбдлгән уурв, терүнднь хутхгддз одна, зәрм аньгснь нам уга болдж гарна.

Тер учрар станц деер овалад хайчкесн гермүдәс кесг

КПСС-н ЦК болн СССР-н Министрмудин Совет, бдгә цагт амтн баядг гермүд тосхлгьиг цааранднь делгрүллгьн олн-амтнд ик туста чинр зүүдждәнә, тегәд эн кергиг күүцәлгьн цуг партиин советск, профсоюзн, эдл-ахун органсин, цуг советск олн-амтнә нег ончта ик төрн болджана гидж тоолджацхана.

Эн төриг күүцәхд Хальмгин таньгчн тосхачнр чидлән нөл уга орлицхәх збвтә.

польск крайин торгьн нооста хбд бсгәчнрин нүүрт йовх улсин күүцәнъгьустә кбдлмшин тускар, нарт делкән баядлн тускар боли нань чигн кесг төрмүдәр, кеер кбдлжәх колхозникудла Новоселова сүл цагт күүндвр кедз цаялгьдз бгв.

Клубсин болн библиотексин заведуюшин кесн сургьмджин болн цаялгьврин кбдлмшт ик ачан күүргджәнә. Чапаевин нертә совхозин кбдлмшчнр болн „Гигант“ гидг колхозин колхозникуд селәнә эдл-ахун кбдлмшән ик дилвртәгьар чиләгәд, мал үвлзүлгьнд белдлгьәрн районд түрүн нүүрт йовна.

Культурн болн цаялгьврин кбдлмшин чинрин тускар келәд керг уга. Клубсин болн библиотексин кбдлчнр энүг цугьар медцхәнә, болв олн амтнә сурврмудиг төртән авлго, эн района „Путь к коммунизму“ гидг колхозин хбднә бригадмудар ода күүрт олад уга улс бас баянвдн. Эн колхозин мал-хб халәдг амтн Тундутово гидг селәнә культурн учрежденьсин кбдлчнриг таасдjaxмн уга. Эн колхозин малч Петр Григорьевич Кондрашев, фермд кбдлг улсин ухан седкл деерәс иигдз кельв:

—Нәр-наад үзүлдг бригад мана фермүр ирдг хаалгьиг маргдз. Нәр-наад үзүлдг артистнр мана фермд кезә болвчн ирсиг нег-чигн кун медхш.

Эн үгмүд збвтә. Тундутовин клубин заведуюш үр Курочкин мал халәдг улст культурн амрлгь бурдәхәр нам ухалдз чигн баяхмн уга. Мана фермүр цаялгьврин бригад, клуб юнъгад эс илгәджәхмб?—гисн мана сурврт, „маниг угагьар чигн баянвдхәт“—гидж Курочкин санамрар хәрү бгнә.

Алнь болхмн! Келн амтнә чеджәр келгддг билгин тууджтүүкд дурта улсин тускар Тундутово гидг селәнә колхозникуд ик сән дурни үндсәр таасдз, нег цагт келцхәдг билә. Ода болхла, цугьар унтрдз, нәр-наад гаргьдг кружокснь нам кбдлгән уурв, терүнднь хутхгддз одна, зәрм аньгснь нам уга болдж гарна.

Тер учрар станц деер овалад хайчкесн гермүдәс кесг

кесг хаджгьар йовдлмуд үзгдә байсн бийнь, нег чигн күүнә седкл зовдjaxмн уга.

„Степной“ гидг совхозин клубин болн библиотекин кбдлчнр, мал халәдг улст хая-хая ирдг гичнр болдж тоолгдн. Гуртоправ Михаил Михайлович Гринько бблдж иигдз келнә:

—Концертн бригадин үзүлсн нәр-наад халәх, шин гарсн дегтрмудин тускар сенр күүндвр соньсх дурн зәрмдән күүнә, болв мана сансн санан күүдг баядл уга. Культурн кбдлчнр манур ирхәр селдjaxш.

Иим нектвртә төрмүд эн совхозин фермсәр альднь болвчн баянә. Мал халәдг болн газр эдлдг улс дунд культурн кбдлмш муугьар кегддгинь уунәс меддз болхмн. Клубин заведуюш үр Оконов совхозин кбдлмшчнрин бблсн - гундсн үгмүд кесг дакдз соньсн бийнь, нәр-наад үзүлдг бригад бурдәхәр седдз чигн баянвд гидж келх кергтә.

Кино йовдз үзүлдгнә кбдлмш иир муугьар кегдджәнә гидж совхозин кбдлмшчнр болн колхозникудас муутхмдз ордж ирджәнә. Киног нургьлдз селәнә клубт үзүлнә, фермсәр болн бригадмудар хая-хая авч ирдз үзүлнә. „Гигант“ гидг колхозин негдгч фермин саальчнр Кобцева, Калинин болн Соловьева кинофикациян кбдлчнриг дарударунь, мал хәрүлдг улсур тустан ирджәтхә гидж сурдз келцхәв. Теднә нектвртә чик.

Сарпинск района совхозмуд болн колхозмуд ик чинртә төрмүд күүцәджәнә. Мал-агьруснас гардг эдл-уш икдүлхн төлә эди ноолдз йовна. Эн ик чинртә кергт культурн учрежденьсин кбдлчнр шумнъгагар орлцх збвтә. Мал халәдг болн газр эдлдг улсин сурврмудт оньган бгдго, хәрү угагьар үлдәдг йовдла збвшәрдз төрүц болшго. Совхозмудин болн колхозмудин збвр икдүлхн төлә баях, селәнә эдл-ахун кбдлчнриг культурн амрлгьар тетгдг, даньгин килмджән күүрглгьн—культурн учрежденьсин кбдлчнрин ончта ик кергнь.

А. ПОПОВ.

Тосхлтин тетклгьнн төриг ясрахмн

Хальмг таньгьд хәрү нүүдз ирджәх хальмг брк-бүлсиг тосхлтин материалар тетгх—обснабсбытин эркин гол төр болдг. Болв эн төр хашнъгар болн диг-даран угагьар келджәнә. Тосхлтин кбдлмш муугьар келдг учрнь: обснабсбытин начальник үр Шманцер болн энүнә прораб үр Буров хойран гардвр тату болсн деерә, кеджәх кбдлмштән оньган эс бгсн учр болджана.

Ур Буровд, Дивн станц деер ирджәх цуцата гермүдиг

диг-дарагьинь олдж иилгьдз, буулгьад, тер гермүдиг нег чигн дуту-дунд угагьар, бурн-бүтнәр эдлчнрт бгх заавр бггдсн баясн. Ур Буров тер даалгьсн даалгьвриг кергтән авл уга баясн учрар, тер ирджах гермүд айстан болс-болсарн буулгьддз, гермүдн терз болн үдүн, эрсснь нань чигн кесг аньгснь сольгдад хутхгддз одна, зәрм аньгснь нам уга болдж гарна.

Тер учрар станц деер овалад хайчкесн гермүдәс кесг

саамдан 500—600 арслннь мбнъ, гнә материал дутна. Улгүрн, Приютненск райкоммунхозин збблж авсн 5 гермүдәс 2000 арслннь мбнъгнә материал дутджана. Энүнә учрнь иим:

Обснабсбытин прораб үр Буров, цуцад бярдг 25 гермүд ирсиг 31 гер бяртхә гидж таньгьчнн район болгьнар хувагьад, Приютненск райкоммунхозд 5 гер бгсн.

ЮДИЧЕВ,
Приютненск райо на күүцәг
комитетин колхозмудин
тосхлтин керг-төрин толгьач.

Селанә эдл-ахуд бәәх аргъиг күтц олзлхмн

★
И. ЛЕБЕДЕВ,

КПСС-н Ставропольск крайкомин сегләтр

★

Гуйр-гисн мана Тбрскин збөр. Буудан гуртм цуглулгъиг икдүлхин тблә ноолдлгън орн-нутгин цуг эдл-ахун күч батлгъни ик чинртә үүлдәр мбн. Буудан эдл-уш цуг селанә эдл-ахун производствин гол-сүүрн болдмн гидж. Коммунистическ партъ сургъна. Селанә эдл-ахун эдлушин гарцин икәр бсглгън кергт эврәнн сән бсглгън орулдж бгхин тблә шундж, Ставропольск крайин селәдин кбдләчир цуг чидл-идән гаргъдж йовцхана. Бийдән авсн даалгъврмудан күцәлгъни тблә ноолдлгънд түрүн күцәврмүд кегдцхәв. Крайин колхозмуд болн совхозмуд буудә белдлгънә госуларственн зурагъан (эрдни-шишә, тутргъ угагъар) болзгасн урд, август сарин 1-шинд күцәцхәв. Тбрскин закромд 71,8 сай пуд буудә бсгдв. Колхозмуд, МТС-дин келж бсн кбдлмшин орчл бгх буудән тоод госуларствд гуйр орулдж бгә бәәцхәнә, бас чиги хулддж авлгъни унар гуйр хулдджацхана.

Ставропольск край днъгрсн джилд гуйрин шүүдж хуралгъни ик дасмдж хоршулдж авла. Хойр саамидж хурагдсн буудән культури гектар болгънас 2—3 центнер буудән геедрхәс гетлгдлгън тәрәнә теегин халхар кбдләчир лавлдж меддж авцхала. Тер учрар тәрә хуралгъни эн прогрессивн янз эндр улм бргнәр тархалгъ авч йовна.

Мана крәйд Ново-Александровск района колхозникудий болн механизатормудин эклсн үлгүрәр олна социалистическ дбрлдән ургъц хуралгънд болн буудә белдлгънд делгрүлгдв. Ставропольск крайин цуг колхозмуд, МТС-д болн совхозмуд эн дбрлдәнд орлцхав. Тәрә хадж хуралгъни шулун болдгар кедж-күцәхин тблә ноолдлгънд 15 мингъ гар механизатормуд, гурвн мингъ шаху тракторн болн тәрәнә кбдлмшин бригадс орлцхасн мбн.

Селанә эдл-ахун халхар кбдләчирин олна баатр-чинирг кбдлмш эн джилин тәрә хуралгънд иилгъән ончта болджана. Механизатормудин кесгн кбдлмштән урн-билгтә үүлдвр гаргъад, сменә даалгъвран збәр давулдж күцәгъад бәәцхәв. МТС-н ик-зуудн тәрә хуралгъна машинд тбгәлнә суткдан кбдләд бәәцхәв.

Гуйрин тблә цуг олн-әмтнә ноолдлгън селанә коммунистнр толгъалцхав. Тедн тәрә хуралгъна эрки чинртә участксар бәәцхәв, тегәд зүрки хандг большевистск үгәр, ил күцәгч кергәр колхозникудий болн механизатормудиг збргм баатрар кбдлмш кехд дакулдж орулдж йовцхав.

Тәрә хуралгъни болн гуйр белдлгъни халун кбдлмшин бдрмүдт бүрдәгч болн олна политическ керг-үүлдвр крайд ямр бргәр делгрүлгдсн Ново-Александровск района үлгүрәр үздж-медж болхмн. Икәр кбдлмш кедж бсгд болдгар машиндиг олзлхин тблә ноолдлгън бүрдәгсн, эн района коммунистнр болн комсомольчир бәәсмн.

Эн района тәрәнә теегт

сәәнәр күцәгддж йовна. Хббнә 200 лафетн жаткс, хавлдж авдг оборудованьта 300 комбайн, 500 автомашин кбдлцхәсн мбн. Механизатормуд хамань болвчи делгү сменә даалгъврмудан давулдж күцәддж бәәцхәв. Теегин хошмудар болн тәрә цоклгъни токсар агитпунктс бүрдәгдцхәлә, лекис болн цәәлгъврин күүндврмүд кегдцхәлә, листокс—„цәклгън“ боли эрсин газетмүд гаргъгдцхала, дбрлдәнә аш хәләлгън бдр болгън кегдджәлә, тәрә хуралгъна болн буудә белдлгънә халхар бмн-нүүрт йовцг улс темдгдцхәлә. Иигдж кбдлджәснә ашднә эн район тәрәгъән цугтнә нәәмн хонгин дотр хурадж авв, тегәд буудә белдлгънә зурагъан крайд негдгч болдж күцәв.

Эн джил крайд ургъциг шүүдж (разделн) хуралгъни эвәр сай үлү гектар буудән культури тәрән хурагдв. Ново-Александровск, Невинномысск, Изобильненск боли нань чиги кесг районд колхозмуд болн совхозмуд тәрәгъән цугтнә гилтә прогрессивн янзар хурацхав, тер учрар тәрә хуралгъна болзгнә ахрдв, ташр эрки олзнь—багъ гихдән 10 сай пуд буудә геедгхәс гетлгдв.

Ставропольск крайд эн джил климатическ бәәдл збәр му болв. Крайин зүн-бмн райодар буудән культурумудин збәр ик агъунь халун салькнд үрв.

Зуг крайин партийн организац, цуг колхозникуд, механизатормуд болн селанә эдл-ахун специалистр чангъ-чинирг, збргм-баатрар кбдлцхәсәр, агротехникин сән авцта үлгүрмүдиг цухлтан угагъар кбдлмштән орулдж олзлдж бәәсн учрар орчлнъгин аюлин күчиг динддж болв. Колхозмуд болн совхозмуд госуларствд бгх болдж бооцсан нертә бахмджагъар күцәцхәв, тәрәнә сән эк батлдж күцәдж авцхав, бсдж йовцхах малмудтан хотин кбрнъ гаргъцхав.

Халун сальки хорлтан халдагъад буудән ургъцин мууд күрәд бәәдг Ставропольск крайин бәәх бәәдлд, цагъан гуйрин буудәг цевр парар болн полупарар намрар тәрдг болхла сән болхмн гидж эн джилин болн бас чиги урдк олн джилмүдин дасмдж медүлдж бәәнә. Терновск совхозин дбрвдгч отделенә газрт парт намрар тәрсн цагъан гуйр эн джил гектар болгънас 19 центнер болдж, йирин урдк кевәр хагәлдж тәрсн газрт әрәнн гидж 7—9 центнер болдж. Благодарненск сорт хәләлгънә участгд хар парар тәрсн цагъан гуйрин ургъц нег гектарг 21,4 центнер болдж, урдн пар уга газрт тәрсн цагъан гуйр нег гектарс 9,5 центнер авгддж.

Намрар тәрдг цагъан гуйрин сән улнә болгч парин болн полупарин агъу бргджүл-хмн гидж июль сард болсн, партин райкомсин сегләтрмүдин, бмн нүүрт йовх колхоз-

мудин ахлачирин болн совхозмудин директормудин краевой совещань келдж батлв. Эн джил полупар белдлгъни туст ончта эвтә-сән болджана, июнь гал гихлә толгъалдж ургъдг тоот ургъце хуралгън урдк джиләс сар эрт тбгсв, хәрнә тегәд намрн тәрә тәрлгънд газр ясхиг ики-эртәсн келж болх аргъ мел лавга бәәнә. Колхозмудар болн совхозмудар 500 мингъ-гар га газр намрар тәрх тәрәнд гидж хагългдсн бәәнә, брәл сай даву га цевр пар бәәнә, тедн зунин туршарт сән хәләлвртә бәәнә.

Ургън ббдлүлхин туст бас чиги ик чинртә нег кергнә эн джил кегдджәх—намрар тәрдг цагъан гуйрин буудән багъ ургъцаг сортиг ббдән ургъцаг сорсар сольгън болджана. Мана край буудә тәрдж гаргългън икдүлхин туст әвртә ик аргъта гидж дасмджин болн сорте шүүдж хәләлгънә участкени кесг олн кбдлмшмүд үзүлдж медүлцхәнә.

Сорте сольсна ашднә Ново-Александровск района колхозмуд болн совхозмуд хойр джилин дотр 110 мингън центнер буудә немүр болгъдж авцхадж. Тер учрар чиги эн джил крайин цуг колхозмудар болн совхозмудар багъ ургъц бсгддг сортиг ик ургъц бсгддг „одесск-3“, „безостая-4“ боли „скороспелка Л.-3“ гидг цагъан гуйрин буудән сорсар сольдж, ташр ик газрт тәрхмн гидж тәрә тәрлгъни бмн шийдгдсн мбн.

Мана крайд усар делддж газр эдлгън бргджүлгън, буудә кедж гаргългън икдүлгънә әвртә чинртә аргъ болджана. Госуларствин днъгәр мана крайд Невинномысск болн Право-Егорлыкск каналмуд кегдцхәв, Право-Егорлыкск каналин зүн судлнә 267 км. утднә. Ода Терск-Кумск каналин тосхлгъна халхд болн Кубань-Калаусск ус орулгъна системин тосхлгъна халхд кбдлмш делгрдж йовна. Усар делддж газр эдлгъни туст хббндән ик олзта хаалгъ Ставропольск крайд эн секд йовна. Улгүрнә, Софиенск совхозд гектар болгънас дбч центнер тутргъ авцхадж. Изобильненск районд усар делдгч газрмудас темснә болн эрдни-шишән әвр байн ургъц ургъдж. Хойр джил шахун дотр усар делддж эдлгч газрин агъуг 50 мингън га күргх цуг аргъ мана крайд бәәнә. Зүгәр шин тбр күцәхд мана крәйд РСФСР-н селанә эдл-ахун министерствин халхас дбн-нбкд кергтә. Усар делдгч газрт кбдлмш кех машиндәр МТС-иг тетг кергтә.

Буудә кедж гаргългън икдүлх леерән Ставропольск край мал бсглгън делгрүлх аргъ байн. Мана крайин бахмдж—торгън нооста хб бсглгън. Ставропольск крайин селанә эдл-ахун кбдләчир дунд эрки сән халун таасврга болв. Мал-агърусни бсгдг эдл-уш кедж гаргългън икәр бсгх болдж кесг колхозмуд болн совхозмуд даалгъвр бийдән авцхала. „Россия“

авцхала. Эн даавр нертә кевәр күцв. Хббнә то эн джил 1.700 мингъ немгддж бсв. Крайин колхозмуд болн совхозмуд ноос госуларствд орулдж бсглгънә брәл джилә зурагъан 102 процент күцәцхәв. Урдк джилә түрүн орәллә дуньцүлхлә, ноос белдлгънә пунктсд 4600 тонн ик ноосн орулгддж бсгддж.

Крайин сунгъгдл эдл-ахусин дасмджин үүлдврәр шиндлхлә, хббдн то болн ноос киргъдж авлгъ икдүлгънә эрки ик чинртә аргънә—хббдиг эрт үвләр хургълуллгънд орулгъл болджана. „Советское руно“ гидг совхозд бәәцхәдг Социалистическ Күч-кблснә Героймуд Заливадна болн Золотаревин хббчирин бригадс эн эв-аргъс кбдлмштән олзлад, зун хбн болгънас 130—140 хургъд авцхадж, хбн болгънас 7—8 килограмм ноос авцхадж.

Шин эрдмәр мал бсглгънә медртә хббчирин үлгүрәр, минь эн джилин бийднә, хургълх хббдн ядхдан 70 процентинь үвләр хургълдг болдгар эртәр хббдн искусствени кбг тәвдг кехмн гидж крайин колхозмуд болн совхозмуд шийдцхәв. Тер учрар үвлин цагт хбд аамшг угагъар хургълулхд мбнънә гару багъ болдгар кошармуд болн траншейд авцта дулан сән теплякүд тосхлгън, эн хаврас авн эклгдв. Ода деерән искусствени кбг тәвлгънә мингъ шаху пунктс бел кегдв; дакад август сар тбгстл 400 кошар, 2825 теплякүд кегдцхәхмн.

Шовуд бсглгънә ик-ик ферме тосхлгън тбрт Ставропольск крайин колхозмуд, экләчир болдж угән бсгцхәлә. Ода 36 колхозмудар клеточн бәәлгългънд кесг түмн такас суулгъдсн бәәнә, тер тбләд бндгә гарцн икдүлгънд ик нбкцл болх мбн. Ессентуки балгъсна Ленинә нертә колхозд 1956 джил шовуна фабрикас 1600 мингън бндги авгдсн мбн, эс гихлә така болгънас 152 бндги авгдсн мбн. Эн джилин түрүн брәлд эн фабрик 1394 мингън бндг бсв, эс гихлә така болгън 92 бндг бсв.

Ода колхозмудар болн совхозмудар 10 сай үлү шовун бәәнә, эс гихлә урдк джилинлә дуньцүлхд, хойр холванас даву ик болдж бсдж. Мана край бас госуларствд бндг орулдж бсглгънә зурагъан июнь сарин 22 күцәчклә. Июль сарин 20 күртл белдлгънә пунктсд 181 сай бндги илгәгдв, эс гихлә урдк джилинкәр болхла 91 сай бндги икәр бсгдв.

Брхн хойр джилин дотр әмн болгъна тоод мах, үс болн тос гаргългъарн Америкн Соединенн Штатсиг күцхмн гидж Коммунистическ парти илгәсн дуудвр Ставропольск крайин селанә эдл-ахун кбдләчир дунд эрки сән халун таасврга болв. Мал-агърусни бсгдг эдл-уш кедж гаргългън икәр бсгх болдж кесг колхозмуд болн совхозмуд даалгъвр бийдән авцхала. „Россия“

гидг сельхозартелин колхозникуд болн колхозничир эн джилин бийднә эдлджәх гуриннә зун га болгънд 88 центнер мах, 150 центнер үс авцхав болдж угән бсгцхәлә. Тавн джилин чилгчәр эклджәх, зун га газр болгънд 200 центнер мах, 413 центнер үс, буудә тәрдг газрин зун га болгънд болхла—113 мингън бндг авцхав болдж темдгцхәлә. Колхоз „Пролетарская воля“ эн джил газрин зун га болгънд 100 центнер мах, 280 центнер үс авц болдж, тавн джилин чилгчәр болхла мах гаргългън 130 центнер күргх, үс гаргългън 400 центнер күргх болдж даалгъвр авла.

Сән дурн-седклин эн үүлдвриг дбннәд, мал-агърусни бсгдг эдл-уш кедж гаргългън икдүлхин туст партийн организац агъу ик кбдлмш делгрүлдж бәәнә. Цуг зүсн малин то бсглгъни туск зура эн джил збәр давулгддж күцәгдв. Урдк джилин түрүнәк брәллә дуньцүлхлә, эн джилин түрүн брәлд госуларствд мах орулгдлгън 10 мингън тонн ик болдж бсдж, уснә халхар болхла—47 мингън тонн ик болдж бсдж. Ода ик олн үкрмүд болн гахас бордлгънд бәәцхәнә.

Олна мал-агърусиг цаарн-днә бсглгъни тблә ноолдлгънд эрки шийдгч чинр эдлджәхнә—малин хот батлдж белдлгън мбн. Тер учр деерәс мана крайд 600 мингъ-гар газрт эрдни-шишә тәрдгдв. Эн тбрин халхар урдк джилмүдәс бвәрцнә юмб гихлә, эрдни-шишән ятхдан 70 процентинь силосд олзлхмн гидж шийдцхәв, тегәд туунәс гурвн сай-гар тоннилосгархмн, талданар келхд, үкр болгънд 10 тонн, хургълх хбн болгънд хойр дундур центн болдж тусхмн. Ода малин хот белдлгъ күчлгънә кбдлмшин сар зарлгддж кегдж йовна. Ик күчтә бсглгънә гәгъәр тәрмр бсвн болн йирин ургъг бсвн хадгддж, хурагддж йовна, солом овалгдджана, эрдни-шишән силос даргдджана. Збәр ик газрт зарм тәрдгдв, тегәд колхозин шову бсглгънә фабриксиг үнтә хотар тетгдж болхла мбн.

Ставропольск крайин үлгүрәр хәләддж, мана селанә эдлаху ямр хурдар ббдлдж йовхиг меддж болхмн. Коммунистическ партин темдлсн керг-тбр делгрүлдж күцәлгъни ашнә эн мбн. Селанә эдл-ахун икәр ббдлүлгънә тблә ноолдлгънд кегдсн ик күцвриг эс үздг гардачирн кемб гихлә, олн-әмтнәс тасрдж салцхасн, джиргълин байслгъ эс медцхәдг Маленков, Каганович болн Молотов болджана. Ставропольск крайин күч-кблсчир, советск цуг олн-әмтнә адл, ик гидгәр цухлгдж, фракционн антипартийн багиг цааджлцхав, эврәнн тбрсн Коммунистическ партинь эргмд улм иингъәр хамцхав.

Селанә эдл-ахун улм икәр ббдлүлгъни тблә ноолдлгъндан шин күцвмүдтәгъәр Октябрин 40-ч алдр ббниг мах бат седклтә, халун седвәртә мана крайин колхозникуд, совхозмудин болн МТС-дин кбдлмшчир уралан йовдж йовцхана. Август сарин 3-д гарсн „Правда“ газетәс.

Күч-көлсчнриг сарул, дулан, сән, цевр пәтрәр тетгхмн!

Дөрлдәнә ашд сән диилвр бәрцхäv

Багъчудас болн комсомоль-
цирас бурдси мана тосхлтин
бригад, Алдр Октябрьск со-
циалистическ революцин 40-ч
джилин бонд нерәдгдсн дөрл-
дәнд шунмгъагар орлцад,
тосхачнрин сән бдрүр темдгтә
диилвр күцсн ирв.

Мана бригад эки түрүндән
урчудин бригад болдж кәдлдж
йовла. Болв багъчуд кәдлмш-
тән дамшад, нань чигн тосхл-
тин эрдм дасцхав. Тиигәд ода
мади дотр каменщикүд, шту-
катурмуд болн нань чигн улс
бәәцхәнә. Иигдж кесг зүсн
кәдлмш бригадин чидләр кегд-
лг болсар, зурагъан күцәлгән
хурдар йовдг болв. Элстин
тосхачнр дундас мана брига-
дин коллектив түрүн болдж
пәтртә нег гер, 4 пәтртә
хойр гер дуусдж өгв.

Бригадин комсомольцир боли
багъчуд кәдлмштән болхла
нег-негнәсн ард үлдх санан
уга, социалистическ дөрлдәнд
авсн даалгъвран мөнъкинд да-

вулдж күцәцхәнә. Бригадин
чледүд нургьлдж күс-дундур,
хойр норм күцәцхәнә. Дөрл-
дәнә өмн нүүрт йовдж, күч-
көлснә улгүр үзүлдж йовц-
хәхнә И. Башангинов, А. Бад-
минов, О. Кекеев, Н. Лид-
жиев, С. Ашуков, нань чигн
улс.

Социалистическ дөрлдәнд
орлца гисн нег-негдән дөнъ-
нөкдән күргәд, цугтан уралан
йовдж, сәәнәр кәдлхиг күцл-
гән болджана. Эн учрар бидн
эврәннә бригадин зурагъан кү-
цәсн деерән талдан, ард үлдлдж
йовх бригадст нөкдән күргх
кергиг бас мартхшвдн. 8-д
пәтртә гермүд тосхдж йовх
бригадт зурагъан күцәлгән
таслвр гарснд бидн оч нөкл
болад, тер гермүдән хурдар
тосхдж дууслгъ тетгвдн.

Амтн бәәдг гермүд тосхл-
гьиг делгрүлгәнә тускар
КПСС-н ЦК-н болн СССР-н
Министрүдин Советин гар-
гьсн тогтавриг мана тосхачнр
икәр таасджацхана. Эн тогта-
рар куундвр кедж, шин даал-
гъвр авцхасндан, тосхачнрин
сән бдрт белг гидж тосхдж
бәәх 8 пәтртә нег, неждәд
нәтртә хойр гермүдиг болз-
гаснә урд дуусх, хойрдгч
брәл джилин производственн
зурагъан 200 процент күцәх
болдж комсомольцир боли

багъчуд үгән өгцхäv.

Авсн даалгъвран күцәхин
тәлә мана бригадин коллектив
улм гүдждж кәдлдж бәәнә.

п. КУЦЕКОВ,
комсомольцирин боли багъчудин
тосхлтин комплексн бригадин
6 ригадлр.

Шин уульнцд

Эрднин бригад экләд
Эргүләд нүк малтв,
Эриджән урчудан дахулад
Эн днй модинь белдв.

Чимдә көвүд чолугъар
Чиндж сууринь батлв,
Чимд бийнә шулугъар
Чангъадж моторан йовула.

„Өг нааран, өг,
Өвгә, эвинь ол,
Өргәд бәрүл, Бог,
Өдр одачи хол“...

Сүк, көрән аад
Салькн номгьрсн болв,
Сөннә улсин үлмәл
Сандж бас халв.

Дөрвн эрснә дунъгәв,
Дахлдн орань зогсв.
Делгр кууклән чанъгъав,
Дарунь шалдарнә хагсв.

Сарул ик терзнә
Сальк хаадж бунъгнв,
Славк—бешчин күрзнә
Санагьинь дахдж джинънв.

Кев-янзинь гаргъад
Кермн кууки ширдв,
Каару нөкдтәгъән маргъад
Крилцәгьинь дуусдж мөрдв.

Холин баранд герлдж
Холвдлдж гермүд өсв,
Эдн дунд бурлдж
Эн гер босв...

Асхи ора талаи
Аагъд цә дуурнә.
Тосхач гер-буләрн
Тохнәтә пәтртә орна.

ХОНЬНА МИХАИЛ,
Элт, 1957 дж.

Августин 20-д школ белн болдж дуусгдхмн

Мана Алдр Коммунисти-
ческ партин XX хург шиидвр-
тән, эн зургъадгч тавн
джилд, өмнк тавн джиләр
болхла, балгьсдин болн се-
ләдин школмуд бәрлгьиг хойр
холвдж, школин интернатму-
диг элвәхмн гидж темдгллә.
Партин тер шиидвриг күцәх улс
бидн—тосхачнр болджана.

Бидн Элст балгьснд(селәнд)
400 көвүд-куукд сурх, хойр
давхр, зүсн-зуул кабинетстә
болн библиотектә, буфеттә
школ бәрдж бәәнәвдн.

Эндр болдж бәәх
тосхачнрин сән бдриг ончта
кевәр тосхин тәләд, бидн со-
циалистическ дөрлдә делгрү-
ләд, августин 20-д цуг кәдлм-
шинь чиләдк белләд, мана
көвүд-куукд сентябрин негнд
ирәд, экләд сурад бәәхәр
школиг кех болдж, объектә-
ри сардән 120 процент зура-
гъан күцәх үгән өгләвдн.

Эн ик чинртә төрт Бадмаев
Ильән бригадин урчуд шундж
кәдләд, сар болгән зурагъан
хойр холванднә күцәнә.

Комсомольцир боли багъчу-
дас бурдси штукатурмудин
бригад тер дөрлдәнд экллт
өглә. Эн бригад И. С. Попен-
ко-комсомолкин гардврта, сар-
дан зурагъан 200 процент кү-
цәнә. Бригадир И.С. Попенко
болхла шунмгъа кәдлмшч
болад профсоюзн тосхлтин
комитетин членд шиидгдлә.

Дентелинова М.Э. эврәннә
штукатур амтстәгән июль са-
рин зураг 223 процент күцәв.

Столярмудин боли терз-уул
шиллдж бригадин бригадир
Лиджиев Петр, хар-кәдлмшчи-
рин бригадир Л.А. Букреева,
кәдлмшчнр Мушараева Б.,
Мунохаев Иван, Камашев
Бембя, Ункурова Мария,
Иванова Любовь зурагъан
хойр холван шаху күцәнә-

Тер тоот күцәвр бийснә
ирдж бәәхш. Гарсн дуту-дун-
диг хург кегъад, келәд-куун-
дәд, дарунь чиклнәвдн. Дун-
дин 2-ч школин көвүд-куукд
сән дөнъгән өгнә. Тедн эв-
рәннә чидләр мана объектд
эрсин газетс гаргъад, сән
кәдлмш кедг улсинь мактад,
муугъар кәдлгинь ичәгъад
бичлә. Дакад болхла бдр
болгән өмнәснә манъгьдурк
кәдлмшән куунддж, кергтә
зер-зев, материалан белднәвдн.

Эн джилин хойрдгч брәл-
Алдр Октябрьск социалисти-
ческ революцин 40-ч джилин
бонд нерәдгж, сар болгән зу-
рагъан 200 процент күцәхин
гидж үгән өгвдн.

Авсн даалгъвран күцәхәр
мана коллектив икәр шундж
бәәнә.

БОЛДЫРЕВ Очр,
десятник.

ОЧЕРК

Күн болх багъасн

Өмнәсм, эвтәкн тиим цогца,
элвг хар комбинизониг дун-
дагъарнә таг кедж буслсн,
бички шар кууки, хойр суул-
гъта ус гартан бәрсн аашсн
харгъв.

—Давана Поляг альд үздж
болх?—гидж сурхлам, кууки
муег инән, нама дахулад гарв.
Эрсинь шин босхсн, хойр давхр
8 пәтртә, оли багъчуд бәрдж
бәәх герт орад ирвдн.

—Поля, чамаг хәәдк йов-
на,—гидж өмнәсн гарч ирсн
куунд келн, туск үудәрн орад
йовдж одв. Тигдк бәәтл нег
кууки ирв.

—Поля, тер хорад бәәсн
куукд халас эрсд цокад, мана
штукатуркиг унъгъагъад бәә-
нә,—гидж герчлв.

—Куукд, аргьул цокти,
йилгъл уга таднла әдл тер
брәхн бас кәдлмшән сәәнәр
кехәр зүткдк бәәнм. Нег-нег-
нәннә кәдлмшән күндлх керг-
тә,—гидж Поля келв.

—Поля, энүг ягъдк кехмб?—
гидж онъгдан брәгъәс дууд-
цхав. Ирәд, хаджудан бәәсн
куукдт, ним бәәдлгәгъар шту-
катуркиг кехлә, муугъар бәр-
лдж зөвтә болад, армированне
кехмн гигәд, Поля алхар ха-
дасд эрсд цокад, сунъгъар тол-
гъагьинь эргүлдж орав. Ода
штукатурить кетн, ямаранчи
зусан болтха, бәрәд бәәх.

Намаг дегд онъглад хәләгъад
бәәхлә, „би бас тавн джил
хооран мастерок, сокол хой-

рар кәдлдж әмт сургъх биш,
гартан бәрдж чадлг уга би-
ләв“,—гидж Поля келв.

1943 джил. Эцкинә аәрмд
авчксн, эк уга куукиг Элстин,
туунә хөбн Красноярск дет-
домс өсгв. 1952 джил 16-та
комсомолк Давана Поля до-
лан класс чиләгъад, хамда и
өссн 25 куукдтә Красноярск
20-ч ФЗУ-д штукатурин сур-
гьул сурна. Тер багдан ста-
рост болв.

Иван Гаврилович Прохоро-
вич, 20-гар джилд кәдлдж
йовх штукатурн, ширдлгәнә
болн шиллгәнә туск мастер,
Поляг эклдж сургьна. Поля
гартан авч зер-зев бәрдж эс ча-
дад, штукатурить кесн газрнә
тегш болдж өглго, бийдән
уурлмн. Прохорович болхла,
адгъл уга, эцкшнә, онъгта ке-
вәр цәәлгәдк дасхдг, кууки
чи бичә адгь, өмнчн цаг дала,
дасал бәәхгов,—гидми. Уга,
нанас штукатур болшго гидж
Поля келдмн.

Джилә сургьулән Поля онч-
та кевәр чиләгъад, багдан
бәәсн куукидин бригадир болдж
шиидгәд, тедн дотрас ган-
царн 5-ч разрядта штукатур
болдж гарсн.

Шинькән сургьул чиләгъад
ирсн куукиг „Сибтяжмаш“
гидг заводин культури Дво-
рец штукатурить келгьнд тәв-
сми. Зөвәр ик чинртә болчкад,
шин эклдж кәдлдж бәәх улст
дашката кәдлмш болджана.
Тер бийнә куукд сән кевәр
тер тоотиг күцәв.

Эклдж кәдләд нег джил бол-
чкад, кәдлдж бәәсн тосхлтин
управленәс Невосибирск сур-
гьул-эрдмин комбинатд ил-
гәддк сурад, ончтагъар чи-
ләгъад, инструктор нер зүүдк
ирсн. Тенүнә хөбн „Строи-
тель“ гидг культури Дворе-
цин штукатурн боли кеерүлдж-
яслгьнд кәдлсн. Нань чигн
ик-ик, оли күн багдг пәтртә,
4-д, 5-д давхр гермүдин шту-
катурн кәдлмшинь үр куукд-
тәгъән кесн болдж.

Тер тоот кәдлмшт ухагъан
өгәд, эрдмән әрвлго, шундж
кәдлсдән, комсомолк Давана
Поля кесг дакдж күндтә гра-
мотсар, мөнъгәрчн боли унтә-
үнтә белгәрчн ачлгдсн.

Шинәс бурдк бәәх мана
Хальмг танъгъч энд-тенд йовсн
эврә куукд-көвүдән ирдж,
Элстан йсдж, сәәхрүлдж, гер-
малин бурдәдк орлцн гидж
дуудхд, комсомолк Давана
Поля түрүн ирсн әмтнлә хам-
дан ирдж, 2-ч тосхлтин управ-
ленәд орла.

Управленә ик зунь әмтн
бәәлг гермүд бәрлгәнә кәд-

лмш кедж бәәх болджана. Тер
учрар штукатурн кәдлмш эл-
вәд, терүг күцәдг эрдмтә улс
уга болад, Поляд 21 куукд,
3-н сарин дотр сургъдк шту-
катурмуд белдх даавр өгв.

Поля экләд сургъв. Хөрн
негн биш, хойрхн күн онъг-
дан-онъгдан болдж зөвтә. Зәр-
мнә куунә келәд, үзүлсиг тер
дарунь медәд авна, зәрмнә бол-
хла тер тоотиг хойр-гурв са-
адж давтхла, тегәд меднә. Ке-
лхд М. Г. Алехина гигәд, баа-
хн кууки. Заагъад келсиг
сәәнәр темдгллж авна. Тер
бийнә кәдлмшд невчк залху-
рад, ке гигъад келхлә, оли зү-
сн учр-утх заадмн. Бийлән
онц күүндәд, дакад бөрхн ур-
рлдг куукләрнә дамжулад,
тер тоот керг уга йовдлмудинь
хаюлсн.

—Мана хальмг нег улгүр
бәәдмн: „Күн болх багъасн,
күлг болх унъгьнасн,“ тнигхла
чи, Алехина, оданас, багъасн
нигдк залхурдж бәәх күн,
цааранднә яхмч?—гидж Поля
келв.—Ода шин эклдж
дасджасн цагтан ухагъ-
ан өгәд, сәәнәр, залху
угагъар кехлә, хөбннә чамәс
чань уга гидг штукатур болх,
—гидж Поля сургъв.

Дакад болхла Поля куук-
дән хошадар-гурвадар хува-
гъад, онц-онц брәс өгәд, шту-
катурить келгьдмн. Тнигхлә,
кен кедү кәдлмш, ямаран бәә-
длгәгъар кесн ил болджана.
Эдн болхла Элстд бәргддж

бәәсн школ штукатурить кев.
Өмннә талдан әмтн кечксн кә-
длмш деерәс дакдж хаджгь-
ринь чиклдж кенә гилг, ши-
нъкән сурч бәәх улст дегд да-
шката боли шинәс штукату-
рить келгьиг медшго болад
бәәв. Тнигхлән Поля управ-
ленә толгъачнрта куундәд, шин
объектур гарв.

Эн болджах тосхачнрин сән
бдрт нерәддж, болзсән өмн
тер сургъдк 21 куукдиг
4-ч разрядтә штукатур бол-
гъдк гаргъв. Тегәд чигн Поля
энд ирснә хөбн Хальмг танъ-
гьчин гинчнрин тоод Кабар-
дино-Балкарин багъчулин фес-
тивальд одв.

КПСС-н ЦК-н боли СССР-н
Министрүдин Советин шидр
гарсн тогтавр маниг—тосхач
улсиг, сәәнәр, хурдар, батар
болн килвр болдгар әмтн бәәдг
гермүд бәрдж, ирх джилму-
дәс гермүдәр түрү үздгинь
уурултн гидж зааджана. Тер
учрар би сургьул чиләсн куу-
кдтәгъән сара зурагъан 120
процент күцәх даалгъвр авча-
нав гидж Поля келнә.

„Күн болх багъасн, күлг
болх унъгьнасн“—гидг лавта бо-
лдж бәәнә. Әрә хөр күрсн насн-
дан әмт сургъад, бийән даху-
лад, кәдлмшин дамшлгә тә-
нлдулад йовдк күн, багъ болв
чигн ик чинртә болджана.

БЕМБИН ТИМОФЕЙ.

Хальмг келнэ цаарандк өргджлтин туснар

(Олна кўр-кўундврт)

Эн джилин, июль сарин 27-д „Хальмг нэрн келнэ тбрр“ ур Джимбин Бембэн бичсн статья „Хальмг унн“ газетд барлглла. Август сарин сүүлэр, эс гидж сентябрь сарин эклэр нэрн келнэ тускар танггчн конференц кегдх зовтэ. Келн делгрлгн туск дггэ цагт гарчах олнзусн зүткэтэ тбрмүдиг „Хальмг унн“ газетин халхд кўр-кўундвр келж барлхла сэн болх билэ гидж ур Джимбин Бембэ бичджәнэ.

Эн тбр цаг деерн, берк гидг чикэр тэвгдджэх тбр гидж бидн тоолджанавдн, тер учр деерэс, келнэ туск шишлнр медрл уга болв чигн, эврәнн санагбан олна кўр-кўундврт тэвхэр седжәнэв.

Хальмг нэрн келнэ, урн зүгин бичлгнэ халхар олнзусн зүткэтэ тбрмүд бәәнн унн. Тер тбрмүдин эрн голн манагяр болхла им: 1. алфавит (үзгүд); 2. бичлгнэ зокал; 3. термин (тали келнэс орсн шин угмүд).

Хальмгт урдн эс тархагдсн „тод бичг“ гидж бәәсмн. Советин йосн тогтсна хбн алфавит кесг дакдж сольгдал, аш суулдн орс үзгүдэр ул кесн алфавит авгдал. Зуг тер үзгүдэр ода бидн газет барлджашвдн, тер үзгүдэр эн джил учебникүд барлгдджана.

Манагяр болхла, тер үзгүд үлдх зовтэ. Тер алфавитд „г“ гидг үзг невчк эвго, юнъгад гихлэ, үгин эклд эн „Г“, үгин дунд, эс гидж үгин чилгчд бичгдхлэрн онгданар, латинск аш гидг үзгэр бичгднэ. Энүг негхн үзгэр темдгдг кех кергтэ, юнъгад гихлэ, үзг болгн негхн чинр зүүх зовтэ. Ода мана бичджэх, деерән цегмүдтэ үзгүд хойр үзгэс тогтсн „дж“, „н“, „г“ тер шин алфавитд уга.

Орс „ж“ гидг үзгт хойр чинр зүүлгхмн гицхэдг улс бәәцхәнэ. Улгүрн, кемрджән орс үндстэ үг болхла „ж“ гидж умшхмн, хальмг үндстэ үг болхла „дж“ гидж умшхмн гицхәнэ. Манагяр болхла эн чик биш. Негдвэр болхла, нег үзг хойр чинр зүүх зов уга, хойрдвар болхла, үг болгнэ үндс дангн хәәдж меднэ гидг бас амр биш. Тер тблад „дж“ гидг үзг хальмг келнд кергтэ, терүг талдн үлдхмн. Тер мет орс „ж“ бас кергтэ.

„Ягдж соньсгдна, тийгдж бич“—гидг зокал хальмг келиг өргджүлджэхш. Юнъгад гихлэ, кун болгн онъ-онъг-

данар бичнэ, кун болгн зовән бийдән авцхана: тийгдж соньсгдна, тегэд тийгдж бичджәнэв гицхәнэ. Тер учрар мана келнд диг-даран уга болдж йовна. Терүг дигтэ-дарата кехин эрkd эгшг үзг болн хадвр үзг хойриг даралдулдж бичдг зокал авх кергтэ. Тийм зокал урдн, моньглар бичдг цагт бәәсмн. Тод бичгиг хальмгн нойдуд, зәәснүгүд медлг билэ, куч-көлсч улс медлг уга билэ, тер тблад урдн бәәсн зокалг авч болшго гилдхэдг улс бәәцхәнэ. Манагяр болхла, тер чик биш. Хальмгн куч-көлсчнр урдн, хаана баячудин йосна цагт сургүль-эрдм уга, харнүгү йовсн тод бичгн учр биш, тер баячудин йосн бәәснэ, куч-көлсчнрт сургүль сурх социальн кбрнүг уган учрар бәәсмн. Тер тблад тод бичгн зокалас кергтэгинь олзлхдан аяк керг уга.

Эгшг үзг болн хадвр үзг хойриг даралдулдж бичдг зокал им болдж билэ: Ода бидн „кбгдлжргн“, „кбдлмш“, „терн“ гидж бичнәвдн. Урдн болхла „кбгдлжргн-нб“ „кбдлмш“, „терн“ гидж бичдг билэ. Хальмг келнэ бүрдәлгн тийм бәәсмн.

Хойр эгшг үзгиг дарандн бичдгиг уурулхмн гидж зәрмсн келцхәнэ. Манагяр болхла, уурулдж болшго болдж медлгнэ. Заяни учрсн үгиг кучэр хаджилгүлгн чик биш. Улгүрн, „сәәхн“, „баахн“, „гооджх“, „ним“—гисн угмүдиг „сәхн“, „бахн“, „годжх“, „им“—гидж бичхмн гилдхәнэ. Тийгдж келцхэдг улс „умшен кун үгин утхчинрәнн бийсн медцхэх“—гилднэ. Манагяр болхла, хадвр үзгүд дарандн бичснл-дорхн, эгшг үзгүд дарандн бичсн деер болдж медлгнэ.

Дакад манд нег ик зүткэтэ тбр бәәнэ. Эн—үгин чилгчд ордг эгшг үзг. Зуг эн үзг үгин чилгчд тодрхагяр соньсгдхш. Тер тбладн энүг тодрха биш эгшг үзг гидж нерднэ. Нег бинд энүг темдгдг билэ, дакад нам темдгдгән уурв. Болв эн бичгдсн үзг келгдхш гидж санхмв биш. Эн үзг келгднэ, тер тблад энүг үгин чилгчд бичдг болх кергтэ. Улгүрн, „күрн“, „арат“, „Балм“ гидж бичтэ угмүдиг „күрнэ“, „аратэ“, „Бадма“ гидж умшнавдн, зуг чилгч үзг бүклдән келгдхш, дуудсн цагт бүклдән тер соньсгдна.

Советин йосна дбчн джи-

СААНАР КӨДЛЖАНЭ

Новосибирск областин Чистозеринск района Свердловин нертэ колхозин өргн теегин аггүд Манджин Цевг кесг джилин эргид ах хбч болжд кбдлджэв.

1957 джилд 1000 шаху хургүлх хб бүлэрн авч хәрүлв. Мергн хбч Цевг гурвн дүүнрән дахулдж, үвлиг түрү угагяр онгүрүлхн эрkd эртәсн белдвр кев. Тер белдвр кесн учрар, нег чигн гару угагяр хбдән

лин эргид советек олн-әмтн эдл-яхугярн чигн, эрдм-сургүлэрн чигн кемджән угагяр бсдж-өргджв. Терүг дахад советск олн-әмтнэ келн кесг олн шин угмүдэр бас байджв. Тийм, олнд меддг шин угмүдәс аяк керг уга. Болв хальмгар келдж болх угмүдиг эрк биш хальмгар бичх кергтэ. Хуучрдж одсн үг, нойн-зәәснүгүдин, гелнүгүдин келдж йовсн угмүд гидж аяцхэдг улс бас бәәцхәнэ, тер бас хаджгяр.

Газагбас, талдан келнәс ордж ирсн шин угмүдт хальмг чилгч өглгнд кесг зүткән гарна. Терүнэ тускар бас күүндх кергтэ. Улгүрн, Коммунистическая партия, Советская власть—гисиг Коммунистическ парт, Советск йосн гидж бичнәвдн. Коммуна парт, Советин йосн гидж бас бичдж болхмн. Алыкн сән болна, терүгинь авх кергтэ.

Угин чилгч ода бийн олн зүсәр бичгднэ, терүг уурулх кергтэ. Улгүрн, „парт—партий“, „Аз—Азий“—ийгд олн зүсәр бичгднэ, терүг нег зүсәр бичдг болх кергтэ. Манагяр болхла „ия“ гисн үгин чилгчиг „ий“ гисн чилгч орулхмн. Дакад „ая“ гисн чилгч ода бийн негдән гаргүгдал уга. Зәрмсн „ая“ гигд үлдәнэ, зәрмсн нам терүг тас хайчкна. Улгүрн, „классовая борьба“ гисиг „классов ноолдан“ эс гидж „классин ноолдан“ гидж бичгднэ. Күүкд күүна фамилий болхла тер чилгч үлднэ. Улгүрн, „Крупская“

Кемрджән „ая“ гидг чилгчиг үлдәх болхла, терүг ягдж киисгән медх кергтэ. Энүнлә залгүлдулдж күүкд күүнә фамилин чилгчиг ягдж хальмгшрулхан олдж авх кергтэ. Ода леерән кучэр Петрован, Петровад, Петровас, Крупская-ян, Крупскаяд, Крупскаяс гидж бичнәвдн. Хальмг келнэ чилгчлэ ирлцж өгчәхш. Эдү мет зүткэтэ тбрмүд мана келнд олн, тер тблад хальмгн нэрн келнэ тускар шишлн конференц кенә гилг ик чинртэ тбр, эн конференцд сән белдвр кех кергтэ.

Хальмг кели ташр дотран бас аягүрнэ, терүнэ тускар олн үг келәд керг уга, юнъгад гихлэ, урлн кесг дакдж болсн келнэ конференцд авгдсн терүнэ тускар темдгтэ шиидврмүд бәәцхәнэ, зуг бичхлэрн тер шиидврмүдлэ ирлцүлдж бичх кергтэ.

БАДМИН Дулахи.

Тавадим Ордудар

Китдин газрин өрин элвг зөөр

ПЕКИН, августин 8. (ТАСС). Пекинд, кбдлмшән тбсәдж хаагдсн, геолгическ кбдлмш зурлгнэ цуг Китдин конференцд, дэгсн джилмүдин эргид кегдсн геологразведочн кбдлмш ашлдж-диглджәггәд, Китдт, нарт делкәд ик гидг вольфрамин, оловин болн молибденә кбрнүг олдж гидж ми-

нистерствин кбдлч герчлв. Олгдсн тбр, фосфор болн улан мбнүгн бас легд элвг гидж тер герчлв.

Газрин брәс олдж авгдсн кергтэ кесг юмс хойрдгч тавн джилин зурад темдгдсн. Ик предприятиесин неквриг нургүлдж тетгдч чадхмн.

Индонезин Коммунистическ парти дилвр

Централн Явин бәәри газрин органсин йоснд сунгүлгнә ашмүдин туск то-диг барт гарч. Амтн олар бәәдг Индонезин эн районд коммунистическ парт ик гидг дил-

вр бәрдж. Коммунистическ парт, районин болн муниципальн Советст сунгүлгнд 2.865.379 ду авч, провинциальн Советд—2.525.401 ду авч.

Египтин промшленностин делгрлтин зура

КАИР, августин 8. (ТАСС). Египтин келн-әмтнә хурт эврән толгүлджих мини-стерствин үүлдврн тускар доклад кехлэрн, промшленностин министр Азиз Сидки, орн-нутгт индустриализац келгн—дггә цагт Египтин бми зогсджих эрки тбрмүдин негн болджана гидж герчлв. Тавн джилин зурагяр 128 промшленн объектин тосхлгн хәләгдджәнэ, тер тоол 47 объектн тавн джилин зуран түрунүк джилин эргид тосхлгд зовтэ гидж министр герчлв. Промшленностас орх келн-әмтнә ору тавн джилин сүү-

дәр 100 мингүн египетск чингүр болдж бсгн зурагяр хәләгдджәнэ. Нефть гаргүлгү икдүлгяр болн газрин брәс гардг кергтэ юмс олдж эдлгяр бас ик кбдлмш кегдхмн.

Промшленн производств кергтэ эд-таврн неквриг эврә дотр-дундан тетгәд, кели-әмтнә государственн оруг ббдлүләд, газалин ордудас авгдг эд-тавр гардг гаруг аргтә болхла багтрулгнүг күцх тбр правительств тәвджәхиг Азиз Сидки тодлдж келв.

Англй Йемен тал дәврә бәәнэ

БЕЙРУТ, августин 7. (ТАСС). Английск церг Йемена бмн халхд дәәнә үүлдвр дакнас эклв гисн, Бейрутд бәәх Йеменә миссин зәнүгиг „Телеграф“ гидг газет соньсхджана. Йеменә бми халхд августин 2-шинд эклсн английск дәврәт, дәәнә үүлдвр экленәс авн дегд кучр аврлтан уга билэ гидж газет зәнүгдджәнэ. Англичанмуд, дәәнә үүлдврн аггүг Свадаа, Мехаш гидг бәәри газрмудт болн Хариб гидг балгсна эргнд күртәд Мукейрин базур аш уга дәврәт кецхәв гидж соньсхврт келгдджәнэ. Дәәнә эн үүлдв-

рт английск церг олн-зүсн селмиг цугтагнн орлцүлдж кедж.

8 час давудик-ик бомбс хайад, ракетс шивдж. Аггарас хайгдсн эн бомбсин ашл Свадаа болн Мехаш гидг бәәри газрмуд бүклдән шатдж одцхадж. Кесг термүд эвдрәд, кун икәр гарутдж.

Цуг делкән олн-әмтсиг эн дә босхдж дәврлгнә үүлдврт онгән тәвдж, нег мбсдж эднн ббкрхиг Йемен дууджана гидж Бейрутд бәәх Йеменск миссий герчлсиг газет бичджәнэ.

Оманд болджах йовдл

БЕЙРУТ, августин 7. (ТАСС). Оман нутгин босцхасн улс Султан Маскатиин церглә күчтә ноолда кеггә бәәнэ. Омана газрур ордж ирсн английск йовгн цергин отрядсн босцхасн улс тал дәврх орман бцкдүр эзлцхәв,

англин самолетс болхла, босцхасн улс эзлдж авсн портсиг болн бәәри газрмудиг бомбда бәәнэ. Англичанмуд тенгснн кбән хаалгнч чангүгәллгяр кбдлмш кеджәцхәнэ.

Алжирт болджах дәәнә үүлдвр

ПАРИЖ, августин 7. (ТАСС). „Фран-тирер“ гидг газетин зәнүглггяр болхла Алжир балгснас зүн бмәрндән 50 километр болсн дәәнәд ик гидгәр гарутснәнн хбнн, тер газрт францин зертә-зевтә күчнчидл, келн-әмтнә сулхврн аярмин бмиәс кех дәәнә үүл-

дврән чангүгәд йовна. Французск дәәнә командовань дәәнә үүлдврт французск иностранны легиона частьс, парашютистнр, йовгн церг, күнд тоц болн самолетс орулв. Дәәнә үүлдврн Францин тавн генерал гардджана.

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.